

SXEDIO-B.104

15.7.1974: Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΜΑΙΡΗ ΕΡΓΑΤΟΥΔΗ ΚΑΤΟΡΘΩΝΕΙ ΚΑΙ ΒΓΑΙΝΕΙ ΣΩΑ ΑΠΟ ΤΟ ΚΑΤΕΣΤΡΑΜΜΕΝΟ ΠΡΟΕΔΡΙΚΟ ΥΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΚΑΙ ΣΕ ΛΙΓΕΣ ΜΕΡΕΣ, ΦΕΥΓΕΙ ΣΤΟ ΛΟΝΔΙΝΟ ΜΕ ΤΟΝ ΑΔΕΛΦΟ ΤΗΣ ΚΟΚΟ ΗΛΙΑΔΗ, ΜΕ ΑΔΕΙΑ ΤΟΥ ΓΛΑΥΚΟΥ ΚΛΗΡΙΔΗ, ΜΕΤΑΦΕΡΟΝΤΑΣ ΣΤΟΝ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟ ΔΙΑΦΟΡΑ ΕΓΓΡΑΦΑ ΑΠΟ ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΤΟΥ ΑΡΧΕΙΟ ΠΟΥ ΕΙΧΑΝ ΔΙΑΣΩΘΕΙ

Η Μαίρη Εργατούδη ήταν γραμματέας στην Αρχιεπισκοπή και στις **15** Ιουλίου **1974** όταν ξέσπασε το πραξικόπημα βρισκόταν στο Προεδρικό Μέγαρο.

Σε συνέντευξη της στην Τούλα ΚΑκουλλή (Αγών **15** Ιουλίου **1988**) αναφέρθηκε στα όσα διεξήχθησαν στο Προεδρικό μέχρι τη φυγή του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου και την ισοπέδωση του προεδρικού.

ΕΡ: Τι έχετε να πείτε γι' αυτό που λέγεται ότι ο Μακάριος ήταν δήθεν "κανονισμένο" να διαφύγει;

ΑΠ: Ο ισχυρισμός αυτός είναι τόσο φαιδρός όσον άφρον ήταν και το πραξικόπημα. Ηξεραν πως με το Μακάριο ζωντανό δεν θα μπορούσαν να επιβληθούν καθολικά. Οι ανακοινώσεις από το ραδιόφωνο ότι "ο Μακάριος είναι ήδη νεκρός", αλλά κυρίως ο συλλογισμός ότι έχουν κάθε λόγο να τον θέλουν νεκρό, δεν αφήνει καμιά αμφιβολία για τις δολοφονικές τους προθέσεις.

Αλλωστε η μανία με την οποία έκαιγαν το προεδρικό, οι "εορτασμοί και τα συγχατητήρια" που έδιναν ο ένας στον άλλο και που μετέδιδαν με τον ασύρματο όταν πίστεψαν πως "τον είχαν θάψει ζωντανό στα ερείπια" παραμένουν ζωντανά στη μνήμη όσων βρίσκονταν στο προεδρικό μέγαρο στο πραξικόπημα

Άγρια και ασυγκράτητη λύσσα διαδέχθηκε τη χαρά τους όταν δεν εύρισκαν το "πτώμα" του.

Ο υπεύθυνος ουρλιάζοντας μας είπε να σηκώσουν το χέρι ψηλά όσοι είχαν δει τον Μακάριο εκείνη τη μέρα.

Όσοι άτυχοι δεν τον είχαν δει κακοποιήθηκαν. Κι' εκείνοι, οι πραξικοπηματίες, συνέχιζαν μανιωδώς να ψάχνουν στα ερείπια.

ΕΡ: Ποια η άμεση αντίδραση του Μακαρίου όταν έφτασαν τα τανκς στο προεδρικό;

ΑΠ: Μόλις εκδηλώθηκε το πραξικόπημα κι' ακούστηκαν οι πρώτοι πυροβολισμοί, τρέξαμε όλοι στο διάδομο, έξω από το γραφείο του Αρχιεπισκόπου όπου βρισκόταν ο ίδιος με μια ομάδα νεαρών παιδιών από την Αίγυπτο.

Παρ' όλον που ήταν πολύ χλωμός τίποτε πάνω του δεν έδειχνε φόβο ή πανικό. Παρέμενε ευθυτενής και ήρεμος και ίσως μόνο αυτός διατηρούσε τη ψυχραιμία του. Σαν πραγματικός ποιμένας προσπαθούσε να καθησυχάσει τα κατατρομαγμένα αιγυπτίοπαιδα.

Χαρακτηριστικό ήταν πως ακόμα και κάτω από την τρομακτική πίεση εκείνης της στιγμής διατηρούσε απόλυτη αξιοπρέπεια και αυτοκυριαρχία. Ούτε και το χιούμορ του δεν τον εγκατάλειψε.

Στη συνέχεια ο Νίκος Θρασυβούλου και ο Αντρέας Νεοφύτου του υπέδειξαν να φύγει από την πλαϊνή πόρτα που δεν βαλλόταν. Αρχικά αρνήθηκε όταν όμως του το ζήτησαν πειστικά, όλοι οι συνάδελφοι λέγοντας του πως αυτός ήταν ο στόχος, δέχτηκε.

Ερριξε μια ματιά γύρω του, και ξεκίνησε να φύγει, γύρισε πίσω, έκλεισε τον χαρτοφύλακα και βγήκε έξω. Τα παιδιά από την Αίγυπτο δεν ήξεραν τι έγινε απλώς τον είδαν που μπήκε στο γραφείο του.

Όταν μετά από μήνες τον ρώτησα γιατί γύρισε να κλείσει τον χαρτοφύλακα του, αφού δεν τον πήρε μαζί του, μου απάντησε πως ήταν κάτι που ούτε ο ίδιος δεν μπορούσε να εξηγήσει. "Ίσως γιατί ήθελα να τα αφήσω όλα συγυρισμένα" είπε.

ΕΡ: Ποια η δική σας αντίδραση όταν κτυπούσαν τα τανκς.

ΑΠ: Κατά ένα περίεργο τρόπο όλα τα μέλη του προσωπικού ήταν ήρεμα όση ώρα ο Αρχιεπίσκοπος ήταν μαζί μας. Μόλις έφυγε άρχισε να πέφτει το ηθικό μας.

Προσωπικά δεν έκλαιγα, είχα παραλύσει όμως από ένα τρομερό φόβο μήπως καούμε ζωντανοί. Είμαστε εγλωβισμένοι σε ένα κτίριο που καιγόταν, είχε γεμίσει καπνούς και βαλλόταν από παντού. Μέσα μου παρακαλούσα να σκοτωθώ από μια σφαίρα παρά να καώ. Τον εφιάλτη του καμένου προεδρικού με μας μέσα, πέρασε καιρός να μπορέσω να τον ξεπεράσω.

ΕΡ: Αφηγηθείτε μας με λεπτομέρεια τα γεγονότα που τα ζήσατε εσείς.

ΑΠ: Θα προσπαθήσω όσο πιο σύντομα μπορώ να σας μιλήσω για τη φοβερή εκείνη μέρα. Οπως σας είπα και προηγουμένως, μαζευτήκαμε όλοι στο διάδρομο έξω από το Προεδρικό Γραφείο. Ήταν περίοδος αδειών και δεν είμαστε πολλοί. Εκτός από το προσωπικό και τα αιγυπτιακά, ήταν μαζί μας και ο Χρίστος Βάκης, τότε υπουργός Δικαιοσύνης και ο φωτογράφος του Γραφείου Δημοσίων Πληροφοριών Ανδρέας Νικολαΐδης.

Όταν έφυγε ο Αρχιεπίσκοπος το Προεδρικό καιγόταν και συνεχιζόταν η ανταλλαγή πυροβολισμών. Τα αιγυπτιακά έκλαιγαν υστερικά. Μέσα σ' αυτό το πανδαιμόνιο μπήκαν από την κεντρική εισοδο πραξικοπηματίες και άρχισαν να πυροβολούν πάνω από τα κεφάλια μας.

Μας διέταξαν να σηκώσουμε τα χέρια και έχοντας τα συνέχεια ψηλά να βγουμε έξω και να ξαπλώσουμε, μπρούμυτα στον κήπο μπροστά στην είσοδο του προεδρικού. Εκείνοι συνέχιζαν να ανταλλάσουν πυροβολισμούς με τη φρουρά. Πιστεύω πως είναι τυχαία που κανένας από μας δεν σκοτώθηκε.

Αργότερα δεν ξέρω μετά από πόσες ώρες, γιατί είχα χάσει την αίσθηση του χρόνου, μας διέταξαν να μετακινηθούμε. Με κλωτσιές και με βρισιές βρεθήκαμε πάλι ξαπλωμένοι μπρούμυτα άλλοι στην καυτή ασφαλτο και άλλοι στο δάσος απέναντι της εξόδου του προεδρικού".

Οι πραξικοπηματίες ύβριζαν. Ένας ελλαδίτης ούρλιαζε να του φέρουν τον "Μούσκο" ενώ άλλοι απειλούσαν τους πάντες. Κάποια ώρα το απόγευμα τους

φόρτωσαν σε δυο φορτηγά.

Η Μαίρη Εργατούδη μαζί με τις συναδέλφους της Γεωργία Αντωνίου και Παλάτου έφυγαν.

Πρόσθεσε:

"Στα χαντάκια υπήρχαν πτώματα, και εμείς φοβισμένες δεν ξέραμε ποια πόρτα να κτυπήσουμε. Και ποιος δεν θα φοβόταν να μας δεχθεί. Οι δρόμοι ήταν έρημοι. Οπως μάθαμε αργότερα είχε επιληθεί κατ' οίκον περιορισμός. Εκεί που περπατούσαμε αλαφιασμένες μια πόρτα άνοιξε και δυο κοπέλλες μας φώναξαν στο σπίτι τους.

Απ' εκεί ήρθαν φιλικά πρόσωπα της Γεωργίας Αντωνίου και μας πήραν στο σπίτι τους. Μείναμε κρυμμένες μέχρι την Τετάρτη **17 Ιουλίου, 1974.**

ΕΡ: Υπήρχαν στο περιβάλλον του προεδρικού άνθρωποι που δέχθηκαν τους πραξικοπηματίες;

ΑΠ: Αν με τη λέξη "δέχθηκαν" ερωτάτε για ανθρώπους που χαιρέτισαν την άφιξη των πραξικοπηματιών και αν βρέθηκαν στη δική τους πλευρά τις ώρες του πραξικοπήματος όχι. Σίγουρα όχι. Λίγο ή πολύ, όσοι ήταν στο προεδρικό την **15η Ιουλίου** ταλαιπωρήθηκαν ταπεινώθηκαν και βασανίστηκαν.

ΕΡ: Είναι γνωστό πως διαφύγατε από την Κύπρο. Μπορείτε να μας πείτε γι' αυτή σας την εμπειρία;

ΑΠ: Μετά τη δεύτερη εισβολή κλήθηκα από τον Μακάριο να πάω στο Λονδίνο. Ο Προεδρέυων κ. Γλαύκος Κληρίδης μέσω του Χριστόδουλου Χριστοδούλου έδωσε άδεια εξόδου στον αδελφό μου Γιώργο Ηλιάδη και μαζί με τον σύζυγο μου και το Χάρη Βωβίδη πήγαμε μυστικά στη Λεμεσό, μεταφέροντας σε δυο πολύ βαρειές βαλίτσες διάφορα έγγραφα από το προσωπικό αρχείο του Αρχιεπισκόπου που είχαν διασωθεί.

Ο κίνδυνος να μας τα πάρουν ήταν μεγάλος γιατί οι πραξικοπηματίες ήταν ακόμα παντού. Ο Γιώργος και εγώ θα φεύγαμε μ'ένα ρωσικό πλοίο. Μπήκαμε στο πλοίο ιεροκρυφίως πολύ νωρίτερα από τους άλλους επιβάτες. Ο καπετάνιος ήτανειδοποιημένος. Μας υποδέχθηκε θερμά και μας βοήθησε πολύ κατά τη διάρκεια του ταξιδιού. Στην καμπίνα μέναμε τότε εγώ

και τότε ο αδελφός μου για να προσέχουμε τις αποσκευές και τα έγγραφα.

Στον Πειραιά μας υποδέχθηκε ειδοποιημένος από τον Αρχιεπίσκοπο ο Γραμματέας της Πρεσβείας Ανδρέας Αριστείδου.

ΕΡ: Ποιες οι ενέργειες του Αρχιεπισκόπου και ποια η δική σας συμβολή;

ΑΠ: Ο Αρχιεπίσκοπος δεν σταμάτησε ποτέ να εργάζεται για την Κύπρο... Με ρωτάτε για τη δική μου συμβολή. Ήμουν το ανώτερο και κατώτερο γραφειακό προσωπικό. Μαζί με τον Υπασπιστή του Νίκο Θρασυμβούλου, τον υπεύθυνο αξιωματικό της Προεδρικής Φρουράς Αντρέα Ποταμάρη και τον ανεψιό του Ανδρέα Νεοφύτου είμαστε η μόνιμη συνοδεία του Αρχιεπισκόπου και ασχολούμαστε με πάσης φύσεως γραφειακή εργασία με τη διευθέτηση των συναντήσεων του και φυσικά με ο,τιδήποτε παρουσιαζόταν.

ΕΡ: Πως και τότε επιστρέψατε στην Κύπρο;

ΑΠ: Από την Αθήνα ήρθαμε αεροπορικώς στις βάσεις την 7η Δεκεμβρίου 1974. Από εκεί με στρατιωτικό ελικόπτερο στη Λευκωσία. Ξεκινήσαμε με τρία στρατιωτικά ελικόπτερα. Στο ένα ήταν ο Αρχιεπίσκοπος με το Μιχάλη Δούντα και Νίκο Θρασυμβούλου και στο δεύτερο ο Ποταμάρης, ο Νεοφύτου και εγώ. Στο τρίτο ελικόπτερο ήταν για παραπλάνηση για να μην ξέρουν οι πραξικοπηματίες σε ποιο ακριβώς ήταν ο Αρχιεπίσκοπος. Ήταν μια εμπειρία αξέχαστη.